

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Appendix Ad Gloriam Posthumam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

APPENDIX

AD

GLORIAM POSTHUMAM.

§ I. Sancti festum natale aliquando cum cessatione a servilibus observatum: ejusdem festi Officia ecclesiastica.

Natales
S. Francisci
festum a Gre-
gorio IX in-
stitutum,

Cum propositum meum fuerit quatuor antiquissimas S. Francisci Vitas in Commentario prævio percurrere, oportuit ibidem etiam multa de ejusdem gloria posthuma recensere; solennem scilicet canonizationem et corporis translationem, quarum prima in omnibus quatuor, altera etiam in tribus ultimis memoratur. Nunc pauca alia ad hoc argumentum spectantia tractanda sunt; non omnia; quippe quæ multo plura esse agnosco, quam ut singula assequi possim, aut referre, nisi Commentarii mei modum quam longissime excedam. Itaque nec cetera miracula, quæ ipsius patrocinio innumera impetrata fuerunt, nec varias congregationes Religiosas, quæ illius Regula vario utuntur, nec sacra sodalitia ad ejusdem honorem et gloriam instituta, nec cetera id genus pietatis officia memorabo, quibus omnibus referendis unum minime sufficeret volumen. Ordior a Sancti festo et Officio ecclesiastico. In Commentario prævio § 50 recitavi Apostolicas litteras Gregorii IX Papæ, datas Perusii 14 Calendas Augusti anno 1228, quibus ille omnibus Ecclesiæ prælatis significavit, relatum a se inter sanctos confessores Franciscum, annuumque ejusdem festum indicit his verbis: Ipsum ascribi decrevimus Sanctorum catalogo venerandum; statuentes, ut iv Nonas Octobris... ab universali Ecclesia natalitia ejus devote ac sollenniter celebretur. Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus et exhortamur in Domino per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus die prædicto in commemoratione ipsius divinis laudibus alacriter insistentes, ejusdem patrocinia humiliter imploretis etc.

omnibus fide-
libus commen-
datum,

2 Ibidem etiam meminimus de aliis ejusdem Pontificis litteris ad episcopos Galliarum, aliisque ejusdem argumenti ad universos Ecclesiæ præsules scriptis, in quibus tomo I novissimi Bullarii Franciscani pag. 49 sic loquitur: Universitatem vestram rogamus, monemus, et attentius hortamur, per Apostolica scripta mandantes, quatenus devotionem fidelium ad venerationem ipsius salubriter excitantes, festivitatem ejus quarto Nonas Octobris annis singulis sollempniter celebretis, et pronuncietis constituto die similiter celebrandam. Nulla in his litteris expressa fit mentio de festo illo sub præcepto cum cessatione a servili opere celebrando. Verumtamen S. Bonaaventuræ tempore, saltem aliquot in locis, sic celebratum fuisse, docet ipse in Vita, cap. 16, § 9, cui titulum fecit: De non observantibus festum, et non honorantibus Sanctum. Nam ibi num. 294 et duobus sequentibus refert aliquot exempla divinæ vindictæ in eos, qui festum illud servili opere profanare tentaverant. Manifesta res est, nisi quis suspirari velit, ea ad S. Bonaaventuræ Opusculum postmodum adjecta fuisse.

ac deinde a
Sixto IV ob-
rationes,

3 Ut hæc se habeant, certe Sixtus IV ex Ordine Minorum Conventualium ad Cardinalitiam dignitatem ac deinde ad summum Ecclesiæ apicem evectus, festum S. Francisci sub præcepto et cum vacatione a servilibus operibus per universam Ecclesiam quotannis celebrandum decrevit; utque id pie præstarent, fideles concessis indulgentiis excitavit. Hujus rei litteræ, ab eo datæ Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MCCCCLXXII, quinto Nonas Octobris, exstant apud Laertium Cherubinum tom. I Bullarii Romani pag. 555, et apud Waddingum in Annalibus ad eundem annum; sed hic vi Nonas Octobris signatæ sunt. Rationes, quibus se ad eam constitutionem edendam impulsam fuisse ait, ibidem post insigne S. Francisci ejusdemque Ordinis elogium exponit verbis, quæ huc transfero.

Octobris Tomus II.

4 Cupientes, prout operis et officii nostri debuit esse, conspicimus, propter miræ sanctitatis excellentiam, virtutum suarum cumulum, exigentiam meritorum et hanc Religionem sanctam, quantum nobis ex alto conceditur, venerationem congruam et honorem adijcere, ac tanto Confessori glorioso pro summis in nos beneficiis, præsertim ab ipsis cunabulis, cum vitalis spiritus in nostro corpusculo palpitans extingui protinus videretur, ipsius protinus meritis et intercessione pristina restituti fuimus sanitati; cum et aliis gratiarum donis et futurorum præsagiis, quæ cordi nostro insident, et memoria jugiter retinemus; tum quia diversis temporibus aliis in variis nostri corporis morbis et humanis casibus constituti, præsidio ipsius B. Francisci, qui nos ad sacram Religionem prædictam, quasi data manu, pro sua pietate vocavit, et ad hunc usque diem cum hominis utriusque salute, Domino annuente, perduxit, adjuti et liberati existimus.

AUCTORE
C. S.
qua hic me-
morantur,

5 Pro cujus memoria ejus habitum et insignia ad extremum usque diem corde jugiter gestare statuimus, etiam pro his acceptis beneficiis possibilem nobis gratitudinem aliquam, suæ quamvis excellentiæ imparem, pro ejus gloria et honore, animarumque salute, sincero et hilari animo exhibere, nec non ipsius festivitatis diem celebrem magisque devotum et cunctis fidelibus acceptabilem constituere in futurum. De omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum auctoritate confisi, universis et singulis utriusque sexus fidelibus, ubilibet constitutis, vere poenitentibus et confessis, qui ejusdem gloriosi confessoris Francisci festivitatem hanc, quam deinceps perpetuis futuris temporibus celebrem esse, et ut festum duplex a cunctis Christianis celebrari, ab omnique opere servili abstinere, et sub observantia et præcepto comprehendere, volumus, et tenore præsentium declaramus, devote celebrantibus annuatim quinquaginta annos et totidem quadragenas de junctis eis poenitentis relaxamus.

cum cessatio-
ne a servilibus
præceptum
fuit;

6 Hæc tamen Sixti IV constitutio aut non ubique executioni data fuit, aut certe non admodum diu post per non usum robur suum amisit. Ita colligo ex Benedicto XIV, qui in præclaro suo Opere de servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione lib. iv, parte 2, cap. 16, num. 21 ex Silvestri Prieratis Summa, ad vocem Dominica hæc recitat: Festum autem beati Francisci, quod forte Sixtus IV sub præcepto posuerit, tamen modo nullus servare tenetur; quia illa constitutio non fuit moribus utentium approbata. Floruit laudatus Silvester, vir celebris Ordinis Prædicatorum, sæculis xv et xvi, cujus posterioris anno 25 magister sacri palatii obiisse dicitur apud Echarum in Bibliotheca scriptorum ejusdem Ordinis; quo proinde tempore jam cessaverat præceptum de S. Francisci festo celebrando. Eodem summo Pontifice Benedicto XIV ibidem num. 16 teste, Gregorius XV prædictam Sixti IV constitutionem confirmavit seu renovavit, quod, eodem annuente, a sacra Rituum Congregatione anno 1622, die 5 Januarii factum esse, scribit Bartholomæus Gavanti in Thesaurio sacrarum Rituum, per Caietanum Meratium aucto, tom. II, parte 1, pag. 341, asserens. decretum originale a se visum esse, Romæque publicatum. Quam ob rem etiam subdit: Equum est igitur, ut deinceps ubique gentium observetur.

sed usu non
receptum, et a
Gregorio XV
restitutum,

7 Ita de suo, dum scribebat, tempore Gavanti; at quanto tempore ista Gregorii constitutio vigerit, non habeo exploratum. Certe Caietanus Meratius recitata Gavanti verba sic excipit: Gavanti ævo hoc festum erat utique de præcepto observandum; sed posterius fuit hoc festum abrogatum ab Urbano VIII, ut patet ex ejus constitutione, edita Idibus Septembris anno MDCXLII, quæ incipit: UNIVERSA PER ORBEM; et in qua recensentur omnia festa de præcepto, ubique servanda, nullam faciendo mentionem de hoc festo S. Francisci, unde patet, hoc festum fuisse tunc abrogatum. Ita Meratius,

ob Urbano
VIII abroga-
tum fuit.

AUCTORE
C. S.

cui consonans *Benedictus XIV* loco citato, num. 16 ait: Dies quoque S. Francisci inter festos a Sixto IV fuit adnumeratus, confirmatusque a Gregorio XV; nihilominus satis exploratum est, nullum horum festorum dierum (quos praeiserat) in Indice describi, qui in constitutione Urbani VIII referuntur. Quam ob rem P. Lantusca in Theatro Regularium pag. 281 de festo S. Francisci sermonem habens, ita scripsit: « Sciendum tamen est, quod per constitutionem Urbani VIII incipien. UNIVERSA, » XIII Septembris MDCXLI hoc festum non fuit amplius connumeratum inter festa de praecepto; sed tantum de devotione. » *Exstat laudata Urbani VIII constitutio in Bullario Romano Cherubini tom. V, pag. 410 et sequenti*

Vetus ac novum ipsius in Ecclesia, et in ordine Minorum peculiaris,

8 Pro variis quoque temporibus varium fuit S. Francisci etiam in Romano Breviario Officium. Unum hic proferam, anno 1322 typis Venetis per Lucam Antonium de Giunta excusum, in quo ad diem 4 Octobris Officium de illo cum sua vigilia praevisum praeferitur, quod omnia habet propria, uti et novem Lectiones, ex ejusdem Vita concinnatas, praeferunturque sequens annotatio: Nota, quod festum sancti Francisci a Fratribus Minoribus et devotis Ordinis fit sub majori duplici cum Octava, infra quam occurrentia festa transferuntur, et fit de S. Francisco. Et dicitur infra Octavam Officium de nostra Domina. Et dies octavus est duplex minus. Alii vero Romanum usum tenentes in primo die festum agunt, et non de Octava; sicut et de aliis Sanctis Ordinis primum diem debent facere, sed non de Octava eorumdem. Consequenter ad haec pro his, qui ad Minorum Ordinem non pertinent, post S. Francisci, quale dixi, Officium sequuntur occurrentia Officia Sanctorum; Minores vero pro tota illa Octava remittuntur ad Officia Extravagantia, ad calcem ejusdem Breviarii edita. Mitto plura, solumque observo, S. Pium V ex decreto concilii Tridentini Breviarium Romanum reformasse, ab eoque tempore mutatum quoque fuisse S. Francisci Officium, quale hodieque legimus ritu duplici die 4 Octobris. At Fratres Minores vetus istud Officium pergunt recitare, cum eo discrimine, quod ex recepto in Romana Ecclesia more non nisi secundi Nocturni lectiones ex ejusdem Sancti gestis habeant, atque infra Octavam occurrentia Sanctorum Officia duplicia ac semiduplicia celebrent.

Officium, in quo Gregorius IX Papa,

9 Visum tamen mihi est ex Waddingo hic commemorare, quos quantosque viros variæ veteris istius Officii partes habuerint auctores. S. Bonaventura in Vita S. Francisci secundum meam partitionem num. 200 loquens de oculatis testibus sacrorum Stigmatum, hæc ait: Viderunt etiam ex familiaritate, quam cum Viro sancto habebant, aliqui Cardinales, laudes sacrorum stigmatum prosis et hymnis et antiphonis, quas ad ipsius ediderunt honorem, veraciter inserentes, qui tam verbo, quam scripto, perhibuerunt testimonium veritati. Ita sanctus doctor; sed quos ille non nominavit, recensuit Waddingus ad annum 1228, num. 78, ex quo sequentia accipe. Non solum sacris his ritibus (solemni canonizatione) Pontifex (Gregorius IX) sancti Viri nomen extulit, verumet compositis a se hymnis et rhythmis ecclesiasticis condecoravit. Illius opus sunt hymnus: PROLES DE COELO PRODIIT, qui canitur in primis Vesperis diei festi; et prosa illa olim solemnis: CAPUT DRACONIS; nec non illæ antiphonæ: SANCTE FRANCISCUS, PROPERA, VENI, PATER ACCELERA; et quæ recitantur, defuncto generali Ministro: PLANGE, TURBA PAUPERCELA.

aliquot S. R. E. Cardinales

10 Pontificis pietatem imitati sunt plurimi ex Cardinalibus aliisque praelatis. Responsorium illud octavam Officii, DE PAUPERATIS HORREO, fecit Otho Candidus, seu Blancus de Alerano, ex marchionibus Montisferrati, diaconus Cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano a Gregorio IX creatus. Hymnum Nocturni: IN COELESTI COLLEGIO, atque alium in secundis Vesperis: DECUS MOREM. DUX MINORUM; anti-quam prosam, quæ incipit: LETABUNDUS; responsorium septimum: CARNIS SPICAM, et antiphonam

SALVE, SANCTE PARENS, PATRIE LUX, edidit Thomas D. Capuanus, Cardinalis presbyter titulo S. Sabinae ab Innocentio III creatus, quem maxime in scribendo carmine et prosa oratione valuisse, atque aliquas antiphonas ecclesiasticas composuisse, commemorat Ciacconius. Rainerus Cappaccius Viterbiensis, Cardinalis S. Mariae in Cosmedin, quem supra diximus (*Vide etiam Vitam primam per Thomam Celanensem num. 123*) in sancti Viri canonizatione orationem habuisse de gloria miraculorum, cecinit hymnum: PLAUDE, TURBA PAUPERCELA; qui cantatur in Laudibus. Stephanus de Casamora, quibusdam de Fossa nova, Romanus, diaconus Cardinalis sancti Angeli ab Innocentio III creatus, postea Ecclesiae camerarius, cujus nepotem, equo lapsum et mortuum, coram eo et aliis Cardinalibus S. Dominicus ad vitam revocavit, author est illius antiphonæ, quæ quotidie canitur: CELOREM CANDOR SPLENDEBIT. Ita ut plurima pars Officii, quod Minoritæ in festo sui Institutoris recitant, opus sit hujus Pontificis (Gregorii IX)

11 Apte hic addam, a quibus cæteræ ejusdem Officii partes superadditæ. S. Bonaventura, suasu cujusdam episcopi Galli, et quorundam patrum ipsius Religionis, MINOREM, quam vocant, concinnavit LEGENDAM, quam per Lectiones postea distribuit in die festi et per Octavam, ei reliquum Officium composuit, ut præ cæteris scribit Octavianus Sinuessanus; licet Marianus et Annales Saxonici Mss. asserant, totum Officium præter historiam, tam in littera quam in cantu, ut supra diximus, ordinasse sub ejusdem Bonaventuræ generalatu, ejusque assensu, fratrem Julianum Theutonicum, virum in Ordine eruditum et ante egressum in eundem primum præcentorem in aula regis Gallorum. Missæ Prælationem, incipientem: QUI VENERANDUM CONFESSOREM, instituit sanctus vir Joannes de Alverna... Sequentiam illam olim celebrem, quæ nunc excidit: SANCTITATIS NOVA SIGNA, cecinit frater Thomas de Celano, is ipse, (opinor) qui primam S. Francisci Vitam composuit. Atque hæc ex eruditi Waddingi fide retuli, quia non habeo, quod in alterutram partem observem.

12 Quam tamen excidisse, credidit idem Annalista, Sequentiam habeo dono RR. PP. Conventualium Romanorum, qui eam ex duobus codicibus Mss. membranis archivi sacri eorum conventus Assisiensis descripsi, et a notario publico conferri curarunt, et ego, ne eam lector desideret, hic subjicio cum suis mendis grammaticis, (quæ tamen fortasse non auctori, sed codicis scriptori, tribuenda sunt) et cum titulo, quem sibi præfixum habet.

Sequentia fratris Thome a Celano de beato Francisco.

Sanctitatis nova signa
Prodiertur laude digna,
Mira valde et benigna
In Francisco credita.
Regulatis novi gregis
Jura dantur nove Legis,
Renovantur jussa Regis,
Per Franciscum tradita.
Novus Ordo, nova vita
Mundo surgit inaudita,
Restauravit lex sancta
Statum Evangelicum.
Legis Christi paris forme
Reformatur jus conforme,
Tenet ritus date norme
Culmen Apostolicum.
Corda rudis, vestis dura
Cingit, tegit, sine cura
Panis datur in mensura,
Calceus abicitur.

15 Paupertatem tantum querit,
De terrenis nichil gerit,
Hic Franciscus cuncta terit,
Locus despicitur.
Querit loca lacrimarum,
Promittit voces cor amarum.

vetus Thoma
Celanensis
Sequentia

Gemit

A Gemit mestus tempus carum
Perditum in seculo.
Montis antro sequestratus,
Plorat, orat humi stratus,
Tandem mente serenatus
Latitat ergastulo.
Ibi vacat rupe tectus,
Ad divina sursum vectus,
Spernit yma iudex rectus,
Elegit celestia.
Carnem frenat sub censura
Transformatam in figura,
Cibum capit de Scriptura,
Abigit terrestria.
Tunc ab alto vir ierarcha,
Venit ecce Rex monarcha,
Paret iste Patriarcha
Visione territus.
Defert ille signa Christi,
Cicatrices confert isti,
Dum miratur corde tristi
Passionem tacitus.

Sacrum corpus consignatur,
Manu, pede, vulneratur,
Dextrum latus perforatur,
Cruentatur sanguine.

B 14 Verba miscent archanorum,
Multa clarent futurorum,
Vide Sanctus vim dicatorum,
Mistico spiramine.
Patent statim miri clavi,
Foris nigri, intus flavi,
Pungit dolor pena gravi,
Cruciant aculei.

Cessat artis armatura
In membrorum apertura,
Non impressit hos natura,
Non tortura mallei.
Signis crucis que portasti,
Per que mundum triumphasti,
Carnem hostem superasti
Inclita victoria;

Nos, Francisce, tueamur,
In adversis protegamur,
Ut mercede perfruamur
In celesti gloria.

Pater pie, Pater sancte,
Plebs devota, te juvante,
Turba fratrum comitante,
Mercatur premia.
Fac consortes supernorum,
Quos informas vita morum,
Consequatur grex Minorum
Semperterna gaudia. Amen.

§ II. Alia de aliis ejusdem Sancti festi-
tibus Officia Ecclesiastica, et earum-
dem in Martyrologiis memoria.

P ræter annum S. Francisci Officium natale, cele-
bratur et aliud de sacris illius stigmatibus ad diem
17 Septembris, non solum in Ordine Minorum,
verum etiam, diverso tamen ritu, in universa eccle-
sia. Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium
Romanum dicto die Septembris de ejusdem festi insti-
tutione sic loquitur: Porro rem adeo admirabilem
(impressionem sacrorum stigmatum) ac tantopere
testatam Benedictus Papa XI anniversaria solemnitate
duplici Officio ecclesiastico voluit celebrari;
quam, nescio, quomodo, lapsam, in Martyrologio
Romano hac die recenseri, hocque loco poni, san-
ctissimus D. N. Sixtus Papa quintus, tanti Patris
alumnus, mandavit. *Gavantus in Thesuro sacro-
rum rituum per Meratum aucto tom. II, part. 1,
sect. 7, cap. 11, num. 17 monet, hanc Benedicti XI
concessionem ad solum Ordinem Minorum referen-
dam esse; uti etiam habet Marcus Ulyssiponensis
part. 1 Chronicorum, cap. 39. Waddingus de eadem
concessione meminit ad annum 1504 num. 14, ubi*

illam laudato Benedicto XI pariter attribuit. At
deinde ad annum 1557 num. 4 mavult suspicari,
Benedictum, hujus Officii institutorem, fuisse illum,
qui duodecimus vocatur; sed hoc loco forte unde-
cimum dici, quia qui decimus passim appellatur,
pseudopontifex fuit. Audiamus ipsum hac super re
dissentem.

16 Ad annum, ut dixi, 1557 num. 4 hæc ait:
In hoc capitulo (Cadurcensi in Aquitania eodem
anno celebrato) conspirant nostri auctores, decre-
tum fuisse, ut per Ordinem universum anniver-
saria solemnitate celebrarentur stigmata S. Francisci,
datamque curam Ministro generali (Gerardo Odo-
nis) Officium concinnandi, idque ipsum esse, quod
nunc universi recitant Minoritæ. Scrupulum hæc
mihi movent, quod, si nunc primum instituta est
per universum Ordinem hæc festivitas, neque
antea extabat hujus mysterii Officium; quomodo
constabit, quod ex aliis authoribus alias (ad annum
1504, num. 14) diximus, institutum hoc festum
pro universis Minoritæ a Benedicto XI, qui Cle-
mentem V præcessit? Nisi forte in Pontificum re-
censu sit ambiguitas, et, quem communiter appel-
lamus DUODECIMUM, cujus Pontificatus acta nunc
percurramus, vocandus veniat veriori calculo UN-
DECIMUS, atque ab hoc confirmatum et commenda-
tum sit, quod Patres prius decreverunt in comitiis.
Qua ratione recte affirmabitur, eum hoc festum
instituisse.

17 Vel fortassis minus probabiliter dicetur, toto
hoc tempore a Benedicti XI Pontificatu (id est, ab
anno 1504) usque ad huc annum (1557) elapso
neglexisse universum sodalium honorificum Pon-
tificis indultum, et sui Institutoris laudes con-
tempnisse; vel, quod mitius est excusationis genus,
lente et gradatim in singulis provinciis introdu-
ctum ex Pontificis indulto, absque proprio tamen
Officio; hoc vero anno communi omnium suffragio
præceptum, ut generali omnium cultu hæc festi-
vitas celebraretur et proprio commendaretur Of-
ficio. Ita tamen objectæ rationis vim eludi potius,
quam solvi posse, puto; atque ita probabilius huic
Benedicto (XII) quam illi, qui Clementem (quin-
tum) præcessit, hujus festi originem vel confirma-
tionem tribui debere. *Hactenus eruditus Minorum
Annalista, candide sane festum illud in Ordine suo tri-
ginta et tribus annis recentius existimans, quam alii
tradiderunt. At Antonius Pagius, ejusdem S. Fran-
cisci Ordinis Minorum Conventualium tom. IV Bre-
viarii Romanorum Pontificum in Benedicto XII,
num. 21 probat, memoratum festum in Ordine Mi-
norum antiquius esse, Pontificatu Benedicti XII, et
apparentem scriptorum discrepantiam apprimè con-
ciliat.*

18 Primum probat ex ætate Francisci de May-
ronis, celebris doctoris Ordinis Minorum, qui licet,
ipsomet agnoscente Waddingo, ante Pontificatum
Benedicti XII obierit, sermonem tamen composuit de
festo sacrorum stigmatum S. Francisci, quod proinde
jam tum celebrabatur. Sermonem hunc Pagius ex-
stare asserit inter alios ob eodem Mayronio compo-
sitos, annoque 1495 typis Venetis excusos. Porro ad
tollendam difficultatem ex decreto capituli generalis
Cadurcensis anni 1557 a Waddingo objectam, cen-
set Pagius, festum illud a Benedicto XI universo
Ordini Minorum concessum solum fuisse sine pro-
prio Officio et cum ritu tantum semiduplici, eoque
modo deinceps celebratum; sed in prædicto capitulo
Cadurcensi decretum a Patribus fuisse, ut proprium
de illo Officium concinnaretur, eamque curam Ge-
rardo Odonis, generali Ministro demandatam; quod
cum ab illo præstitum esset, tandem anno 1540 in
capitulo Assisiensi admissum, statutumque, ut illud
imposterum cum ritu duplici per universum Ordi-
nem quotannis recitaretur. Hunc in finem allegat
Acta ejusdem generalis capituli Assisiensis, quæ
Waddingus perusse, credidit; ipse vero se habere ait
in parvo codice Ms. ejus temporis, ex eoque recitat
sequentia.

19 In nomine Domini amen. Hæc sunt Acta ge-
neralis

AUCTORE
C. S.

a Benedicto
XI Franci-
scanis conces-
sum

probat ante
Pontificatum
Benedicti XII;

F
sed Officium
proprium ex
decreto capitu-
li Cadurcensis
anni 1557
compositum

B
de S. Franci-
sco olim usi-
tata.

Sacrorum
stigmatum
festum an-
num

AUCTORE
C. S.
in Assisiensi
anni 1340 per
totum Ordinem
præceptum fuit.

neralis capituli Assisii celebrati anno Domini M° III° XL. in Pentecoste... Item ordinatum fuit, quod Officium, quod edidit reverendus pater Generalis (qui tunc erat laudatus Gerardus Odonis) de stigmatibus sacris, habeatur et fiat in toto Ordine; et legantur Lectiones Legendæ fratris Bonaventuræ capitulo de stigmatibus sacris; et fiat Officium duplex die xvii Septembris. Ego Pagio assentior, si exceperis, quod ait de Officii a Benedicto XI concessi ritu semiduplici, pro quo asserendo fortasse aliam rationem non habuit allegandam, quam quod novum Officium sub ritu duplici præceptum dicatur in comitis Assisiensibus anni 1540: quod sane argumentum nihil prorsus probat; cum idem ritus, qui ad eum usque annum in usu fuerat, confirmari tunc potuerit, et cum novo Officio proprio denuo præscribi. Hoc itaque mihi in dubio est, maxime cum Cardinalis Baronijs et Gavantus supra laudati, Officium illud a prima sui institutione Benedicti XI ritus duplicis fuisse, affirmant. Gavantus etiam laudat Marcum Ulyssiponensem parte 1 Chroniconum, cap. 39; verum in editione Lusitanica anni 1613, quam habeo, dicitur quidem Officium sacerorum stigmatum a Benedicto XI Ordini Minorum concessum fuisse, sed ritus non additur.

B
De eodem Officio Paulus V universæ Ecclesiæ permisit;

20 Quod ad Romanum Breviarium attinet, eadem festivitas ad eundem diem 17 Septembris ei inserta est, recoliturque Officio et Missa propriis cum ritu semiduplici, mandante Paulo V Pontifice Maximo, qui eam, ut corda fidelium in Christi crucifixi accenderentur amorem, ad universam Ecclesiam propagavit, uti legitur in hodierno Breviario Romano lectione vi. Waddingo ad annum 1224, num. 20, teste, factum id est, devote intercedente Philippo III Hispaniarum rege Catholico, negotiumque promoventibus illustrissimo domino Gabriele de Trejo, S. R. E. Cardinali, et reverendissimo patre Antonio a Trejo, Ordinis supremo rectore, modo (inquit) episcopo Carthaginensi, ejusdem Cardinalis fratre germano, adscribentibus cæteris sacerorum rituum præfectis Cardinalibus. De hujus Officii institutione sic meminit Gavantus alias laudatus pag. 356. Deinde vero concessit Paulus V, celebrari posse ad libitum cleri, duplici quidem Officio in Religione S. Francis; extra eandem semiduplici, ut patet ex prima editione Romana, et decreto S. R. C. die xxviii Augusti mdcxv, et rursus die 2 Octobris mdcxxvii.

C
at Clemens IX præcepit. Aliud Translationis in Ordine Minorum.

21 Primam editionem illam Romanam non habeo; sed in aliquot editionibus, Pontificatu Pauli V posterioribus, quæ in Museo nostro exstant, etiam Officium hoc legitur inter recitanda ad libitum cum ritu semiduplici; primaque earum, quos habemus, in qua inter præcepta legitur, est anni 1675. Gavanto teste, Clemens IX, qui ab anno 1667 usque ad 1669 Ecclesiæ Dei Pontifex præfuit, id præcepit, eodemque ritu hodie in Breviario Romano ac Missali dicto die 17 Septembris recolitur. Tertium ejusdem Sancti festum, quod translationis sacri corporis est, solemniter factæ anno 1250 ex ecclesia Assisiensi S. Georgii, ubi quadriennio ante fuerat tumulatum, ad magnificentiam basilicam ipsius nomine dicatam, in qua hæc tenus quiescit, celebratur in Ordine Minorum cum ritu duplici majori die 25 Maji, Officio ex festo natali fere de prompto, cum Lectionibus secundi Nocturni propriis, in quibus, miror, nullam fieri tam celebris translationis mentionem.

Sancti natalis unus codex Ms. die 3. alia Martyrologia

22 Ceterum S. Francis; frequens memoria est in Martyrologiis. Ut a festo illius natali ordiar; inter Auctaria Martyrologii Usuardini, a Sollerio nostro edita, unicus est codex serenissimæ Regiæ Sueciæ, signatus num. 428, qui illud annuntiat die 5 Octobris, quo Sanctum ipsum ex communiori Europæo computandi more obisse, probavi in Commentario Vitis prævio § 29. Verba codicis habet. Item ipso die, sancti Francis; confessoris. Ad diem vero 4 ejusdem mensis Octobris, quo ille ex Italico dies computandi modo excessit e vivis, et cui festum ejus natalitum a Gregorio IX summo Pontifice affixum est, Florarium Ms. Sanctorum, anno 1486 perfectum, cum prolixo

elogio ex Actis concinnato, multaque Usuardina D aucta exemplaria, inedita editaque, alia aliis fusijs, annuntiant. In Romano Baroni, et quo nunc utimur, hodie breviter legitur: Assisii in Umbria natalis sancti Francis; confessoris, fundatoris Ordinis Minorum, cujus Vitam sanctitate ac miraculis plenam sanctus Bonaventura conscripsit.

25 In Martyrologio Trium Ordinum S. Francis; primo ad diem 5 Octobris dicitur: Vigilia sancti patris nostri Francis; ac mox postridie: Assisii in Umbria, natalis sancti patris nostri Francis; confessoris, Trium Ordinum fundatoris, cujus Vitam sanctitate ac miraculis plenam sanctus Bonaventura, episcopus Cardinalis, ac ejusdem instituti alumnus, fideliter conscripsit; quem Gregorius nonus, Pontifex Maximus, in Sanctorum numerum retulit. Similiter in Martyrologio Seraphici Ordinis ad 5 Octobris: Vigilia Seraphici patriarchæ, sancti Francis; et ad 4: Assisii in Umbria, natalis Seraphici patriarchæ, sancti Francis; confessoris, trium Ordinum inclyti fundatoris, cujus Vitam sanctitate ac miraculis plenam sanctus Bonaventura, Ecclesiæ doctor, conscripsit; quem Gregorius nonus, Pontifex Maximus, in Sanctorum numerum retulit. Similissima habet Martyrologium Minorum Capuceinorum, quod, ut duo præmissa, cum aliis Martyrologiis monasticis novissimæ editioni Romani, a Benedicto XIV Papa aucti castigatique, subnexum est.

die 4 Octobris, quo collator, annuntiant;

E

24 In die commemorationis sacerorum stigmatum signando magis dissonant Martyrologia; nam ex codicibus Usuardinis apud Sollerium illam ad diem 16 Septembris referunt codices Albergensis, Ultrajectensis, Leydensis, Bruzcellensis et editio Lubeco-Coloniensis. Illorum primus sic habet: Item festum beatorum stigmatum beati Francis; duo proxime sequentes prolixius inquirunt: Festivitas sacerorum stigmatum. His siquidem almus ille confessor Christi Francis; biennio antequam spiritum cælo redderet, post prædicationis suæ cursum, caritatis excessum, paupertatis titulum, ad aspectum Seraphin crucifixi, veluti Seraphicis agebatur desiderii, insignitus est corporaliter in manibus et pedibus et latere dextro, non humanitus, sed digitis Dei vivi descriptus. In Bruzcellensi solum breviter habetur: Eodem die, receptio sacerorum stigmatum beati Francis; in editione autem Lubeco-Coloniensi: In montibus Alverne, receptio sanctorum stigmatum sancti Francis; confessoris, primi Ordinis Minorum. Hactenus de codicibus, in quibus memorata stigmatum festivitas ad diem 16 Septembris consignata est.

memoriam stigmatum aliqua die 16 Septembris,

* an descriptus?

25 Ad diem 17 ejusdem mensis nullus ejusmodi codicum Usuardinorum, quos Sollerius collegit, sed solæ editiones Belini, Greveni ac Molani, quarum prima est anni 1498, eandem annuntiant. Verumtamen, diem hunc etiam antiquitus S. Francis; stigmatum memoria sacrum fuisse, manifestum est tum ex Actis capituli generalis anno 1540 Assisii celebrati, quæ num. 19 laudari, tum ex vetustis Breviariis sæculi xv, quæ in Museo nostro habemus. Prædictis editionibus Usuardinis vetustius quoque est nostrum Ms. Florarium Sanctorum, utpote anno 1486, ut dixi, completum, in quo ad diem 17 Septembris hæc legere est: Item receptio sacerorum stigmatum beati Francis; confessoris. Ihesus Christus, Dei Filius, dilecto suo Francisco, viro beato, per umbrationem apparens, in memoriam Dominicæ passionis sui sanctissimi corporis stigmata consimilibus pendentibus membris in beati Francis; corpus impressit anno Salutis mcccxxiii.

F alia die 17 ejusdem mensis, quo illa

26 Waddingus ad annum 1224, num. 20 pro eodem 17 die laudat etiam aliud Martyrologium Romanum vetustum Ms., aliudque anno 1509 typis excusum, uti et Maurolycum et Galesinium. Denique, ut supra diximus, ejusdem festivitatis memoria Romano Martyrologio olim inscripta, lapsu temporis exciderat, sed a Sixto V ad eundem diem restituta fuit, et penultimo loco reposita. Verba, quæ Sixtus V ipsemet suppeditavit, dictoque loco inseri jussit, at

et olim celebrata fuit, et celebratur hodie.

nunc

A nunc temporis, quia eadem festivitas annuo Officio semiduplici praecepto in Romana Ecclesia colitur, primo loco hæc, sunt : Commemoratio sacrorum stigmatum, quibus sanctus Franciscus, Ordinis Minorum institutor, in suis manibus, pedibus et latere, mira Dei gratia, in monte Alvernae in Etruria impressus fuit. De dissensu scripturarum in figendo die, quo eadem stigmata S. Francisci divinitus colata fuere, consule dicta in Commentario prævio num. 590 et sequenti.

Illius corporis
Translatio die
25 Maji,

27 Rursum altera S. Francisci festivitas, videlicet corporis translatio in variis Martyrologiis signatur ad diem 25 Maji, quo die anni 1250 constat, cum magna cum pompa peractam fuisse. De hac Florarium nostrum Ms. sic brevier meminit : Apud Assisium translatio sancti Francisci confessoris. Eodem die illam referunt inter auctaria Usuardina codices Ultrajectensis, Leydenensis, Albergensis, et Danicus hoc modo : Apud Assisium, translatio sancti Francisci (Albergensis et Danicus habent : Beatissimi Patris nostri) quæ anno Incarnationis Domini mcccxxx sub domino Papa Gregorio IX facta est. Eiusdem similiter meminerunt codices Bruzelensis et Florentinus; editiones Lubeco-Coloniensis, Belini, Greveni et Molani; uti et Martyrologium Romanum Galesini, imo et Baronii hodiernum, in quo posteriori ita legitur : Assisii in Umbria translatio in sancti Francisci confessoris, tempore Gregorii Papæ noni. Adde et Martyrologium Trium Ordinum S. Francisci superius laudatum, quod eodem die habet : Assisii in Umbria Translatio corporis Seraphici patriarchæ, sancti Francisci, ab ecclesia S. Georgii ad basilicam in ejus honorem constructam tempore Gregorii Papæ noni.

canonizatio
16 Julii in
aliquot Mar-
tyrologiis.

28 Altera denuo festivitas S. Francisci in sæpe laudato Florario nostro Ms. annuntiat ad diem 16 Julii; nimirum : In Tuscia apud Assisium canonizatio beati Francisci, Ordinis Minorum principis, Christi stigmatibus signati, et miraculis clari, facta per Gregorium IX, anno Pontificatus sui 2, anno Salutis mcccxxviii, a transitu beati Viri secundo. Eam quoque signant eodæ Usuardinus Florentinæ auctus, sic inquit : Canonizatio beati Francisci, a Gregorio Papa celebrata anno Domini mcccxxviii, Pontificatus sui anno secundo. Hiscæ adde Grevenum et Molanum, quorum Martyrologiis ejusdem canonizationis memoria brevier inserta est. In Martyrologio Ordinis Seraphici eodem die sic dicitur : Assisii in Umbria canonizatio Seraphici patriarchæ Francisci, levitæ et confessoris, quem Gregorius Papa nonus ob admirabilem vitam sanctitatem et miraculorum magnitudinem, biennio ab ejus obitu in ipsa Sancti ecclesia, in qua ejusdem beati Patris sacrum corpus recondebatur, insigni celebritate Sanctorum Fastis adscripsit. Sollemnitate hujus canonizationis ceteraque eodem spectantia fuse exposui in Commentario prævio § 50. Aliquot denique Martyrologia Octavam festi natalitii ejusdem sancti Institutoris ad diem 11 Octobris annuntiant.

§ II. Præcipuæ S. Francisci basilicæ prope Assisium structura et ornatus; dedicatio per Innocentium IV summum Pontificem facta anno mccciii; ejusdem aliorumque Pontificum in eandem pius affectus et munificentia.

Præcipua
Sancti basilicæ
apud Assisium

Inter ædes S. Francisci venerationi peculiariter dicatas principem locum obtinet basilica ipsius nomine insignita apud Assisium, tum propter sacrum corporis thesaurum, quem continet, tum propter privilegia, primatumque in Ordine, ac dignitatem, quibus summi Pontifices, ac novissime Benedictus XIV, eandem exornarunt, quibus etiam ipsa fabricæ magnificentia respondet. Descriptionem illius tradit Petrus Rodolphus lib. II Historiæ Seraphicæ Religionis p. pag. 247, unde sequentia excerpti. In custodia Assisii est celeberrimum et augustum illud templum, quod est præcipuum cœnobium, to-

tiusque Ordinis caput, nec structura toto orbe hujusce Ordinis invenitur, quæ hanc superet, mœnia enim alta sunt et profunda, magnis lapidibus, arena et calce interstrata. Fundamenta in viscera terræ quæsita, vix tandem post octo et centum altitudinis pedes non satis commoda sunt inventa. Gregorius IX summus Pontifex primarium jecit lapidem... Prope chorum a superiore parte est compluvium ex grandioribus saxis, aquas per fistulas ferreas procul ejiciens : in ingressu vero est pulchrum peristillum. Nihil habet hæc structura commune cum eo ordine, quem Vitruvius architectus instituit, ... sed opus Theonicum est. Structoris nomen non reperi. Scio tamen, quod frater Helias, homo rerum gerendarum prudens, ejus curam egit a principio... Pro constructione autem hujus monasterii et templi variis modis cœpit pecunias exigere : primum enim pecuniarum collectas indixit provinciis; posuit quoque concam illam marmoream, in quam adventantes homines ponerent pecuniam; ex quo non modica turbatio inter discipulos B. Francisci suborta est.

50 Divisum est templum illud in tria (alii duo tantum admittunt) segmenta juxta tria vota Religionis, quam profitemur. Inferior ecclesia designat sanctam obedientiam, quæ altis defixa est radibus. Ibi conditum est sacrum corpus beati patris Francisci cum multis aliis Beatis. Factum est delubrum ex omni parte firmissimum parietibus, lateribus instratis, ut furibus adimeretur insidiandi facultas. Ad eum locum datur aditus per vias subterraneas et per secretos tuniculos, qui satis latent. Qui in eadem basilica duas templum ecclesias asserunt, eas subterraneas vias ac cuniculos negant. Hic Rodolphus interserit litteras Francisci Bautii, Andriæ ducis, de conspecto in eadem subterranea ecclesia corpore S. Francisci a Nicolao III, de quibus alibi agemus. Post hæc ita pergit : Quod spectat ad secundam ecclesiam (cuiuslibet perviam) quæ est instar oratorii, paupertatem in humilitate fundatam designans, omnibus ibidem pie orantibus afflat insolitam pietatem; cujus pavimento variis coloratis et vermiculatis lapidibus intertextum est. At testudo seu fornix, instar cupæ vel dolii, cum certis quibusdam figuris exquisita arte absoluta est. Dicunt, eas factas a Giotto Florentino majore ex parte, quem constat sui temporis omnium pictorum fuisse nobilissimum : in illis exprimitur vita Jesu Christi, quæ variis depictæ coloribus omnino admirandæ sunt et excolendæ.

51 In testudine sunt quatuor trianguli eleganti ordine compositi. In superiori parte ad chorum est B. Franciscus, velut princeps in sella reclinatoria, indutus veste egregia, cujus capiti affixa sunt hæc verba : GLORIOSUS FRANCISCUS. Ibi quoque extat vexillum cum septem stellis, et angelis circum astantibus atque buccinis clangentibus, eo spectaculo, quo triumphus famæ pingi solet, egregie perpolito, et politissima arte perfecto. In altero triangulo dextrorsum est porticus ambulatoria in prospectu cum columnis, et in medio est figura, veste subnigra induta, cum aliis * et diademate quadrato, quæ figura manu dextera tenet jugum, at læva supponit digitum labello instar silentii; ad pedes in signum eximie humilitatis est frater quidam, qui accipit jugum, et propriis imponit humeris. Super caput figuræ est hæc nota : SANCTA OBEDIENTIA. Hinc pendet ad caput Crucifixus, sed solum apparet corpus et plaga lateralis, a qua erumpit magnus fluvius sanguinis. Dextrorsum est prudentia biceps cum his notis : SANCTA PRUDENTIA. Habet diadema cum sex inscriptis faciebus. Est media figura, sub qua est angelus ductor ejus, et duæ aliæ figuræ, et respicientes, junctis manibus, præ se ferunt magnam religionem. Ex altero latere est consimilis figura cum subjectis verbis : SANCTA HUMILITAS : tenet accensam faculam. Ad pedes est angelus et semihomo et semicanis.

52 In altero triangulo sinistrorsum est arx cum turribus hinc inde, et in medio turris veluti gerum

AUCTORE
C. S.

dicuntur tribus
constare eccle-
siis, quarum
media,

E

quæ omnibus
pervia est,

F

* an aliis?

structura et
ornamenta
rum

AUCTORE
C. S.
an crates vi-
minea?

rum *, et terminus, et in apice est fenestra, et caput mulieris cum subscriptione : SANCTA CASTITAS. Astant duo angeli, quorum alter exhibet regnum, alter vero palmam. Ad pedes gerrii sunt duae figuræ, quælibet tenet manum extensam extra muros, et aspergit aquam super caput denudatæ figuræ. Alter angelus lavat dictam figuram instar balneatoris. Super has duas figuras, quæ tenent vestem angelo, leguntur hæc verba : SANCTA MUNDITIA : ex altera parte : SANCTA FORTITUDO. A latere est angelus lavans, et homo armis cinctus cum parmula in brachio, et multis aliis figuris, AMOR ET POENITENTIA. Sub amore est homo transfiguratus cum his notulis : MUNDITIA, quæ propellitur ab altera figura cum his litteris : MORS. In altero triangulo est figura velata, præter manus et dimidiam partem brachii : manus autem sunt extensæ, et accipiunt munera, quæ duo angeli offerunt. Angelus a latere dextro, et offert vestem et marsupium; altera offert prætorium. Subter vero quaedam subjacet mulier, subcincta, et nudatis intra vepres pedibus, quæ, quantum ex facie, ex vultu, ex oculis et ex fronte suspicari possumus, representat dominam Paupertatem, quam in sponsam suam B. Franciscus accipit. Christus vero a latere manum interjungit, atque ejus dexteram contingit, cum hac inscriptione : SANCTA PAU-
PERTAS.

B
describuntur
ex Petro Ro-
dulphio,

55 In choro capellæ majoris est quadam egregia pictura, quam dicunt quidam fuisse manus et ingenii monumentum Priccii Capannæ, a nemine (quod ego sciam) adhuc satis intellecta. Communis tamen est omnium sententia, ab eodem Giotto fuisse expressam, quamvis præ se ferat, nescio quid majoris elegantiae et dignitatis. Sub hac fornice modo est altare majus, ubi est tabernaculum pro custodia sanctissimæ Eucharistiæ eleganter elaboratum, atque opera venerabilis fratris Matthæi Assisiatis constructum. Altare vero circumquaque ferreis quibusdam insertis cratibus et ansulis intortis vallatum est : sub ara in abdito et secessu conditum est venerabile illud corpus beati Patris... Ante fores sacrarii sunt multæ, et hæc quidem insignes et egregiæ picturæ, et (ut ferunt) manu Antonii Cavallini expressas... Ante cancellos illius capellæ in angulo est sepulchrum cum crate ferrea, ubi dicunt condita esse quatuor corpora sociorum B. Francisci, Adsunt quoque in inferiori ecclesia (quam ille scilicet mediam statuit) multæ capellæ, et quidem pulchræ et egregiæ. Primo est capella S. Catharinæ, Cardinalis Ægidii Cariglii Albernotii Hispani, cum multis figuris S. Catharinæ.

an expressæ?

C
uti etiam ec-
clesiæ super-
rioris,

54 Sed quantum spectat ad superiorem ecclesiam, est usque adeo eleganter constructa, ut nihil pulchrius videri posset illo seculo; nec structura hujus ordinis invenitur in toto orbe. Suas habet portas congrua dimensione venustas, mediam cæteris ampliorem : in tecto stellæ affixæ aureæ, et color impressus aereus veram cæli faciem æmularunt. Sunt in choro sedilia ex materia nobili, arte, quam vocant Tarsicam, sculpturis et imaginibus insignia, quem ferunt Sansonis opera constructum; cujus expressa imago conspicitur : in cujus ingressu supra januam est ibi oculus vitreus, unde transmittitur lumen in morem cyclopi, late patens in morem trianguli, in quo est imago vera (ut dicunt) B. Francisci, opere mosaico intertexto; opus (nisi fallor) Cimaboni. Inter utranque ecclesiam est spatium octipedale, ne populus ambulans super pavementum superioris ecclesiæ impedimento sit cæteris in ecclesia inferiori. Innititur autem pavementum superioris ecclesiæ lignis abiegnis.

Hæc ad
eamdem basi-
licam spe-
ctantia.

53 Portam ecclesiæ inferioris Sanson porticu quadam egregia exornavit, tecto inclusa ob repentinos imbres, ut hæc litteræ declarant : FRATER FRANCISCUS SANSON GENERALIS MINORUM FIERI FECIT 1487. Circumcirca sunt duodecim turres teretes, et in unaquaque illarum est imago beati testudo petrae granitæ rubæ, in memoriam duodecim Apostolorum ignis Spiritus sancti ardorem prætendentis. Tri-

buna vero est albi lapidis in honorem B. Virginis. D
Sunt quoque in superiori ecclesia quadam picturæ, egregia manu Cimaboni et Giotti elaboratæ. Chorus quoque cum subseiliis manu Dominici Sanseverinatis Umbri opere intertexto, opera et sumptu magistri Francisci Sansonis Generalis, ut inscriptio affixa declarat, magnifice fabrefactus. Nostro tempore organa constructa sunt a magistro Petro Antonio Nucerinio Generali. Sed quod plurimam accessionem dignitatis habet, est turris campanaria, ita quidem eminens, ut arx potius videatur, quam turris. *Sequuntur ibidem etiam pauca de conventu ejusdem loci; sed de his modo satis superque. Ad singularia, quæ summi Pontifices eidem loco contulere, privilegia progrediamur.*

56 Sive basilica illa tres, sive, ut nonnulli alii volunt, solum duas ecclesias invicem impositas contineat, certum est, saltem unam earundem anno 1250 eo usque perfectam fuisse, ut, quod factum supra diximus, venerabile S. Francisci corpus in ea honorifice deponi poterit. *Constat item, deinde strenue laboratum fuisse, ut reliqua ingentis istius operis fabrica perficeretur. Perfectam fuisse anno 1253 vel sequenti, statuit Waddingus ad eundem annum num. 27, ex sacra Christi Crucifixi imagine, quam, inquit, superponi curavit frater Helias transtris seu transversæ trabi euarganeæ templi superioris. E* quam Giunta Pisanus affabre pinxit anno millesimo ducesimo trigesimo sexto, subjecta etiam ad vivum ipsius Heliae viva imagine, additis sequentibus litteris :

Frater Helias fecit fieri.
Jesu Christe pie
Miserere precantis Heliae.
Giunta Pisanus me pinxit anno Domini
M.CC. XXXVI.

Indictione nona.

Subdit Waddingus : Detecta est hæc imago anno proxime elapso MDCXXII, dum pro solemnibus cujusdam viri principis exequiis tumulus funerarius superbo fastu ad templi tigna ascenderet, oportetque transversam illam trabem, cui superposita crux, intercedi. Ita quidem in editione Lugdunensi anni 1625 : at in Romana anni 1752 ex ipsius Waddingi annotatis, retentis cæteris, altera ejusdem detectionis occasio substituta his verbis est : Dum pro consecratione Francisci Cardinalis Boncompagni in episcopum Faensem oporteret, transversam illam trabem, cui crux superposita, intercedi.

57 Præmiserat etiam ibidem ex Chronico Mariani (quod ex illo etiam adoptavit Chalippus in Vita Gallica) eandem ecclesiam anno 1253, vigesimo die Aprilis, Dominica in Albis a Gregorio IX summo Pontifice sollemnissime consecratam fuisse. At quocumque anno (verisimiliter tamen serius, quam 1256) hæc basilica perfecta fuerit, nullum est dubium, quin ejusdem consecratio nec anno 1253, nec per Gregorium IX, sed anno 1253 per Innocentium IV facta sit. *Mariani asserti levitas ex ipso, quod indicatur, tempore apparet : cum enim anno 1253 Pascha incidit in diem 8 Aprilis, Dominica in Albis eo anno non cucurrit cum vigesimo die Aprilis, sed cum die xv Aprilis. Pro Innocentio IV annoque 1253 testem habemus synchronum, ejusdem Pontificis confessarium ac sacellanum, Nicolaum de Curbio, Ordinis Minorum, qui in ejusdem Innocentii Vita, a Stephano Baluzio tom. VII Miscellaneorum edita, pag. 591 et sequenti, ad propositum hæc scripta reliquit.*

58 Recedens postmodum de Perusio ipse Papa (Innocentius IV) Dominica die Octavarum Resurrectionis Domini anno MCLIII, Pontificatus sui anno x, venit Assisium, ubi cives civitatis illius ipsum cum tanto gaudio susceperunt, quod in ipsius tanti patris aspectu præ ingenti et superabundanti lætitia nullo modo se poterant a multis lacrymis continere. Et moratus est tota illa æstate cum omni sua familia in loco beati confessoris sancti Francisci, in quo loco corpus ejus sanctissimum requiescit. Qui de consilio fratrum suorum consecrationem

Verisimiliter
serius quam
anno 1236

perfecta fuit,
nec anno 1235
a Gregorio IX

sed anno 1253
ab Innocentio
IV consecrata,

A consecrationem ipsius ecclesiae faciendam, praedixit, in Dominica praecedente festum Ascensionis Domini. Adveniente quoque termino praefinito, consecrata est ipsa ecclesia et altaria in eadem per Dominum memoratum, et episcopos quoque plures. Ubi propter loci devotionem et reverentiam summi Pontificis, dictam ecclesiam consecrantis, tanta fluxit frequentia populorum, praelatorum, Religiosorum, clericorum, virorum, mulierum et parvulorum, etiam tam de remotis provinciis, quam longinquis *, ut nullus unquam posset eos praemultitudine numerare. Nam valles et colles, planities et ipsa civitas Assisinas ex eis multipliciter replebatur. Contulit autem ipse dominus Papa illuc omnibus devote accedentibus amplas remissiones et indulgentias peccatorum. Statuit enim ipse dominus Papa, ut singulis annis in tali die Dominico ante festum Ascensionis Domini festum consecrationis ipsius celebretur.

* an propinquus?

qui et indulgentias annuas eidem basilicae contulit.

39 Post haec Nicolaus varia immiscet de gestis Innocentii in eadem commemoratione Assisiensi, tandemque num. 54 subdit: Celebrato postmodum ibi solemniter festo beati Francisci die Sabbati, die Lunae sequenti egrediens de Assisio cum tota curia, ad urbem Romam per Narniam et Sabinam est reversus. Pascha hoc anno 1255 celebratum fuit die 20 Aprilis, Ascensio Domini die 29 Maji, ideoque Dominica ante Ascensionem tunc incidit in 23 Maji, quo die ante annos viginti tres, summum Pontificatum gerente Gregorio IX, S. Francisci corpus in novam illam basilicam fuerat illatum. Franciscus Pagnius tom. III Breviarii Romanorum Pontificum pag. 523, num. 39 eadem narrat ex laudato Nicolao, notatque, anniversarium hujus consecrationis diem, ab Innocentio IV indictum, deinde pridem antiquatum, a sacra Rituum Congregatione per decretum, anno 1686 die 15 Martii editum, Minoribus Conventualibus restitui permittum esse. Hinc in eorundem hodierno Martyrologio mense Aprilis, Sabbato ante Dominicam quintam post Pascha legitur: Assisi in Umbria, Dedicatio basilicae patriarchae sancti Francisci, quam Innocentius quartus ritu solemniter consecravit, et Gregorius nonus Apostolicae Sedi immediate subiecit, atque universi Seraphici Ordinis caput et matrem constituit.

et eam litteris suis commendavit;

40 Dum adhuc Assisii morabatur Innocentius, Apostolicis litteris fideles hortatus est, ut ad eandem a se consecratam ecclesiam pro imploranda Dei gratia frequenter accederent; annuasque indulgentias concessit. Has litteras exhibet Bullarium Franciscanum tom. I, pag. 662, quarum hic est finis: Nos enim de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli, Apostolorum ejus, auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui eandem ecclesiam in anniversario Dedicacionis ipsius et quindecim diebus sequentibus, annis singulis venerabiliter visitarint, et ibidem manum porrexerint pietatis, duos annos et octoginta dies de injunctis sibi poenitentis misericorditer relaxamus. Datum Assisii in Idus Junii, Pontificatus nostri anno decimo, id est, Christi 1255. Easdem indulgentias iterato concessit anno sequenti, litteris Anagninae datis, quae in laudato Bullario exstant pag. 789. Leguntur ibidem pag. 66 et sequenti duae aliae epistolae ejusdem Pontificis anno 1255 Assisii, ut dictum est, commoratis, in quarum prima fidelium oblationes in pecunia pro eadem ecclesia perficienda recipi; in secunda pro eadem locupletanda ornandaque etiam libros, calices, thuribula, cruces, bacilia (id est, pelves vel catinos) sive de auro, sive de argento, tunicas, dalmaticas, et cappas seu pluvialia et quaecumque indumenta et paramenta, tam serica, quam alia, sive ad altarium et personarum, sive ad alium ipsius ornatum; campanas quoque magnas et parvas, et cetera ornamenta et vasa ecclesiastica libere ac specialiter haberi posse, indulget, non obstantibus quibuscumque statutis vel constitutionibus ipsius Ordinis etc.

41 Longum esset omnia Romanorum Pontificum diplomata, ad ejusdem sacrae basilicae decus et splen-

dorem edita, fusius exponere; at minime praetereunda est bulla Benedicti XIV, per quam hic Pontifex omnia decessorum privilegia rata habens, sua item addidit, ac eandem basilicam in Patriarchalem atque in cappellam Pontificiam crexit. Exstat haec tomo IV Bullarii Benedicti XIV a pag. 82, editionis Romanae anni 1762 per Hieronymum Mainardum, ex quo, licet proluxa sit, quia multa summorum Pontificum eidem basilicae collata beneficia memorat, tota in sequenti § dabitur.

AUCTORE C. S. quod et alii Pontifices fecerunt, maxime Benedictus XIV.

§ IV. Recitatur Bulla, per quam Benedictus XIV Papa basilicae S. Francisci apud Assisium vetera privilegia confirmavit, nova concessit, et eandem in Patriarchalem et capellam Papalem crexit.

BENEDICTUS EPISCOPUS,

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

Fidelis Dominus in verbis suis, quum saepe in Scripturis sanctis declaraverit, exaltatum se illos, qui voluntaria demissionis affectu humiliarent in terra animas suas, non solum in coelesti Regno pusillos servos, quos Filii sui humilitati conformes reperit, gloria et honore mirabiliter coronat; sed etiam, ad mortalium fidem excitandam et roborandam, hoc pro sua sapientia disponit, ut, qui viventes in mundo, mundi gloriam contempserunt, eique placere non curarunt, splendidioribus post mortem honoribus in ipso conspectu filiorum hominum extollantur, eorumque memoria in terris decorata fulgeat, et gloriosa clarescat. Quod quum in pluribus sanctis viris ab ipso mundi exordio, et maxime post constitutam Ecclesiam, saepissime demonstratum est; tum vero in beati Francisci confessoris exaltatione, et in omnibus, quae ad illius Instituti amplificationem et memoriae celebritatem pertinent, manifeste impletum conspicimus. Qui enim vivens, in oculis suis, et aliorum vilescere semper studuit, ac opprobriis et vituperationibus delectari consuevit; jam pridem irrefragabili Catholicae Ecclesiae judicio, clarissimoque praeconio, inter Amicos Dei cum ipso in caelis regnantes ubique terrarum honoratur et colitur: illius autem corpus, in quo mortificationem Christi ad mortem usque circumferre non destitit, singularibus signis atque prodigiis de caelo illustratum, atque certantibus omnium ordinum studiis, ita populorum et principum devotione clarificatum fuit, ut ejusdem sepulchrum gloriosum super ambitiosa potentium saeculi monumenta merito celebrari mereatur.

Divinum eloquium impletur, dum humilis Franciscus exaltatur. E

45 Et sane vix altero ab illius obitu anno decurso, quum de Servi Dei exuviis decenter collocandis ageretur, eumque in finem opportunus locus et fundus, prope Assisiensis Civitatis moenia illius alumni pro Apostolica Sede recipientibus oblati fuisset; san. mem. Praedecessor Noster Gregorius Papa IX dignum existimans et conveniens, illius memoriam, per quem tantus Ecclesiae Dei fructus provenerat, in eo etiam honorificari, ut ecclesia, in qua ejus corpus recondendum erat, nemini, praeterquam Romano Pontifici, subesset; eundem fundum in jus et proprietatem praedictae Sedis Apostolicae recepit; statuitque, ecclesiam, inibi construendam, omnino liberam, ac nulli alii, quam Apostolicae Sedi subjectam fore; et ad hujusmodi libertatis ab Ecclesia Romana perceptae indicium, unius librae cerae censum annuatim sibi, et Successoribus suis ab eadem ecclesia persolvendum decrevit; super quibus Apostolicas Litteras quarum initium est. RECOLENTES... edidit Reate xi Kalendas Novembris, Pontificatus sui anno 11.

Recensentur honores, quibus basilica, in qua Sancti corpus reconditum est,

44 Deinde vero, quum idem Gregorius praedecessor, in ipsa Assisiensi civitate, gloriosissimum Patriarcham

ornata fuit a summis Pontificibus.